

Research Article

DOI: 10.22124/jol.2024.26271.2439

University of Guilan

Iranian association of penal law

Criminal law Research
A Biannual Journal
Vol . 15, No.1, Spring & Summer 2024(Serial 29)

Victimological analysis of homeless people victimization

1. Mohsen Bayat,

Ph.D student of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. (Corresponding Author: bayat.mohsen@yahoo.com.)

2. Hossein Gholami

Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabai University. Tehran, Iran.

Submit Date:2023/12/29

Accept Date:2024/05/23

Abstract:

Nowadays, homelessness is considered as a social damage and a serious challenge in different countries, including Iran. In addition to non-structural factors (personal-family) effective in its occurrence, structural factors (economy, employment and housing) have been identified as the main cause of homelessness.

Homeless people are exposed to threats of victimization before and during their homeless life. This article, with a descriptive-analytical method, while investigating the causes of homelessness, tries to investigate the factors involved in the victimization of homeless people from the perspective of structural theories of criminology and theories of victimology.

The findings of the article indicate that some personal characteristics and vulnerable aspects such as age and gender are effective in intensifying the possibility of victimization of homeless people in two stages before and during homelessness. Also, the possibility of initial victimization and their delinquency-victimization due to the conditions and lifestyle, personal characteristics and there are daily needs.

Key Words: *homelessness, homeless people, victimology, criminology, social vulnerability*

1. Introduction

"Homelessness" does not have a long background in social and legal literature of Iran. In the last in the last two decades, with the expansion of virtual space and the wide circulation of information, some social harms and its image in the public eye of the society, academic studies and social policymaking, have become a social concern.

Poverty, unemployment, lack of affordable housing, lack of family support or support organizations and NGOs, family violence, immigration, asylum, loss of job, illness and mental-physical problems, drug and alcohol abuse as some of reasons

driving homelessness have been mentioned and the lack of "social welfare" can be mentioned as a common feature of the aforementioned reasons. Therefore, the mentioned reasons can be categorized into two branches of structural reasons such as poverty, unemployment, lack of affordable housing and personal-family reasons such as lack of family support, family rejection and family violence. (Crane & etc., 2005: 153)

2. Methodology

This article is written with a descriptive-analytical method and in order to answer the question of the article, it first deals with "explaining the phenomenon of homelessness in the mirror of criminological and criminological theories", in this regard, "criminological theories explaining homelessness" and "criminological theories explaining homelessness" are reviewed separately. Then, the "pathological variables of homelessness" will be examined regarding the factors that aggravate the possibility of victimization of the homeless.

3. Results and Discussion

The homeless, as a vulnerable group due to the special conditions of living on the street or in temporary shelters, as well as as a group affected by the general policies of governments, can be investigated from the perspective of primary, supportive and governmental criminological studies. According to some statistics and studies, a large number of homeless people have experienced being victimized by crimes such as rape, assault, and insult, and it is necessary to examine the theories of criminology, criminology, and social pathology regarding them. Also, some personal characteristics of people, arising from factors such as age (child), gender (male-female), physical and mental health status (addiction to tobacco or alcohol consumption and physical disability) and some family problems such as violence and misbehavior Gender has been mentioned as the vulnerability of homeless people before and after becoming homeless, and it makes people vulnerable to being victimized or victimized before becoming homeless.

Homelessness is one of the manifestations of social disorganization and living in a social environment free from the official norms of society; Because homeless people, as people who have reached the end of the road and mostly have addictions, live on the outskirts of metropolises and cities with a large population, in an environment where social beliefs and norms do not have priority and value for them, and daily living and providing a minimum wage, narcotics And sleeping place is a priority for them. The majority of homeless people are considered to be from the lower class of society, and their lifestyle includes behaviors and actions such as addiction, vagrancy, begging, theft, etc., including some delinquent behaviors; However, the criminalization of these actions and behaviors is due to their low class status and is not done to meet the standards of the middle and upper class, and usually such behaviors are criminalized and penalized by the legislator in all societies.

Generally, the environments and centers where the homeless live and socialize are located on the outskirts of cities and in unsafe, defenseless and remote urban spaces, and the prevailing norms and culture in these environments, norms and culture are different from what exists in normal society. The relations of the homeless with each other are also regulated according to the rules of behavior governing these environments, and the intervention of the official society and the governing institutions in them is limited to negative interactions such as cross-sectional plans to collect the homeless and drug addicts.

The society defines goals such as achieving a good income, favorable social status and creating a prosperous life for its members and does not provide them with the means to achieve those goals in a fair manner. While in today's societies, providing the minimum of a prosperous life such as income and livelihood, housing and having medical support is one of the main and primary duties of

governments and recognized rights of citizens, and considering the dominance of governments over general economic-political policies and access And managing resources, creating fair employment platforms, providing housing and having an average and prosperous life are among the duties of governments.

Living in inappropriate, unsafe and defenseless environments, which are mainly located on the outskirts of cities or in urban blind spots, accelerates and aggravates the possibility of homeless people being victimized by local individuals, criminal groups or other homeless people who have more power. Also, the vulnerable personal characteristics of the homeless, such as their age, gender, and their specific lifestyles, caused by states and behaviors associated with vagrancy, addiction, begging, and the like, are influential in their victimization.

4. Conclusions

The "homeless" is exposed to threats of victimization in two stages before and during the experience of homelessness. Because, on the one hand, "homelessness" is a traumatic situation that is caused by causes such as economic and social issues, and from this point of view, "homeless people" can be considered victims of the government's general policies (in the general sense), and on the other hand, "homelessness" is a situation that It puts the people involved in it in a position of harm and increases the possibility of their being injured.

Examining the causes of homelessness and its corresponding examination and application of structural theories of criminology such as theories of social disorganization and Merton's pressure with the life of the homeless shows that there is a relationship between the structural factors of homelessness and the factors affecting the victimization of the homeless and the homeless are affected by the injuries and deprivations caused by Migration or lack of fair access to resources and facilities put them at risk of being victimized. For example, not having the necessary income in villages and small towns due to the lack of employment and unemployment, causes people to migrate to big cities to find work, and in case they do not find a suitable job or do not have the necessary income to live in an immigrant-friendly city, they are unable to provide housing. Faced with problems, they turn to a life of homelessness or quasi-homelessness, such as living in passenger cars, living in groups in shops and fruit and vegetable stores, and sleeping under the roof. In such a situation, the application of the theory of subcultures, the theory of delinquency-abnormality and the theories of criminology with the life of the homeless shows the possibility of victimization of the homeless according to the influence of delinquent subcultures, being in deviant places and the dangers caused by the type of their daily activities and lifestyle.

Examining the pathological variables of homelessness in relation to the homeless indicates that factors such as age and gender have a direct effect on increasing the probability of victimization of some types of homeless such as children and women, and shows them as a suitable target for being defenseless and vulnerable to crime. Addiction, as one of the variables of the vulnerability of the homeless, causes them to resort to acts such as robbery, extortion, and begging in order to obtain drugs. and provides assault. Also, the vulnerability caused by personal and family factors before becoming homeless, as well as the vulnerability to structural-economic factors, is important as one of the main reasons for the victimization of homeless people before the homeless life.

5. Selection of References

Bretherton, Joanne & Pleace, Nicholas (2023), "The Routledge Handbook of Homelessness", 1st Edition, Imprint, London.

Green, Arthur & Etya, Aviv & Mcphee, Siobhan & Ricker, Britta & Temenos, Cristina (2014), "British Columbia in a Global Context, Geography Open Textbook Collective", Bccampus, Victoria, B.C.

Hulchanski, J. David & Campsi, Philippa & Shirley, B.Y. Chau& Stephen, Emily & Paradis, W. Hwang (2009)," Finding Home, Policy Options for Addressing Homelessness in Canada".

S, Johnsen & Watts (2014), "Homelessness and poverty: reviewing the links", Heriot-Watt University.

Speak, Suzanne & Tipple, Graham (2009), "The hidden Millions: Homeless in Developing Countries", Routledge, ISBN 13:978-0-415-42672-5, New York.

Turner, Marion M & Funge, Simon P & Gabbard, Wesley J (2018), "Victimization of the Homeless: Perceptions, Policies, and Implications for Social Work Practice", *Journal of Social Work in the Global Community*, Volume 3, Issue 1.

Citation:

Bayat, M & Gholami, H (2024), "Victimological analysis of homeless people victimization", *Criminal Law Research*, 15(29), pp. 33-47. DOI: 10.22124/jol.2024.26271.2439

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

تحلیل بزه‌دیده‌شناختی بزه‌دیدگی بی‌خانمانان

۱- محسن بیات*

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

✉ bayat.mohsen@yahoo.com

۲- حسین غلامی

استاد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۳

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۱۰/۰۸

چکیده:

امروزه بی‌خانمانی به‌عنوان یک آسیب اجتماعی و چالش جدی در کشورهای مختلف از جمله ایران مطرح است. عوامل ساختاری نظیر مسائل اقتصادی، اشتغال و مسکن و عوامل غیرساختاری نظیر مسائل شخصی و خانوادگی در پیدایش بی‌خانمانی تأثیرگذار بوده و از عوامل ساختاری به‌عنوان علت اصلی پیدایش بی‌خانمانی یاد می‌شود. بر اساس شرایط ناشی از زندگی بی‌خانمانی، بی‌خانمانان قبل و حین تجربه زندگی بی‌خانمانی، در معرض تهدیدهای بزه‌دیدگی قرار دارند. این مقاله با روش توصیفی — تحلیلی، در پی یافتن پاسخ‌های لازم به این سوال است که از منظر نظریه‌های ساختاری جرم‌شناسی و نظریه‌های بزه‌دیده‌شناسی، عوامل دخیل در بزه‌دیدگی بی‌خانمانان کدامند؟ یافته‌های مقاله حاکی از آن است که شرایط حاکم بر زندگی بی‌خانمانان ناشی از تأثیر عوامل ساختاری و غیرساختاری در بزه‌دیدگی ایشان تأثیر مستقیم داشته و برخی ویژگی‌ها و جنبه‌های آسیب‌پذیرانه‌ی شخصی نظیر سن و جنسیت نیز در تشدید احتمال بزه‌دیدگی بی‌خانمانان در دو مقطع قبل و حین بی‌خانمانی تأثیرگذار است.

واژگان کلیدی: بی‌خانمانی، بی‌خانمانان، بزه‌دیده‌گی، بزه‌دیدگان، آسیب اجتماعی.

مقدمه

«بی‌خانمانی»^۱ وضعیت فردی است که فاقد خانه بوده و از بهره‌مندی از ویژگی‌های مربوط به داشتن خانه محروم است. مفهوم «بی‌خانمانی» در کشورهای مختلف بسیار متفاوت است و اغلب تعاریف ارائه شده در آن خصوصاً، به جای تبیین ماهیت و واقعیت محرومیت‌های ناشی از بی‌خانمانی، فضای سیاسی حاکم بر جامعه را در کشورهای مختلف منعکس می‌کند. با این حال، بدون شک افرادی که دائماً در خیلان‌ها، زیر پل‌ها و سازه‌هایی که برای اقامت طراحی نشده‌اند زندگی می‌کنند، «بی‌خانمان» هستند. (Tipple, Speak, 2005, 338)

«بی‌خانمانی» در ادبیات اجتماعی و حقوقی ایران دارای پیشینه‌ی زیادی نبوده و در دو دهه‌ی اخیر با گسترش فضای مجازی و گردش گسترده‌ی اطلاعات، برخی آسیب‌های اجتماعی و شمایل آن در انظار عمومی جامعه، مطالعات دانشگاهی و سیاست‌گذاری اجتماعی، به‌عنوان یک دغدغه‌ی اجتماعی نمود یافته است. براساس بند (۷) قطع‌نامه مورخ ۶ ژوئن ۲۰۱۹ «شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد»^۲، موضوع «مسکن مقرون به صرفه و سیستم‌های حمایت اجتماعی در قبال بی‌خانمانان» به‌عنوان اولویت جلسه (۵۸) «کمیسیون توسعه اجتماعی سازمان ملل متحد (CSocD)»^۳ به تصویب رسید و متعاقباً کمیسیون مذکور در تاریخ ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹ نسبت به تصویب قطع‌نامه‌ای با موضوع مذکور^۴ اقدام نمود. مطابق بند (۹) قطع‌نامه اخیرالذکر، «بی‌خانمانی» به‌عنوان یک معضل جهانی معرفی شد که افراد مختلف و با پیشینه‌های متفاوت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، درگیر نموده و براساس آخرین سرشماری صورت گرفته توسط سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۵، یکصد میلیون بی‌خانمان در سرتاسر جهان تخمین زده شده است؛ همچنین، وفق گزارش UN-Habitat، حدود (۱.۶) میلیارد نفر در شرایط و مسکن نامناسب زندگی کرده و هرساله حدود (۱۵) میلیون نفر به اجبار از مسکن خود بیرون رانده می‌شوند. در ایران، آمار متقنی از تعداد بی‌خانمانان وجود نداشته و عمده اطلاعات آماری، بر اساس نتایج به دست آمده از خدمات ارائه شده به بی‌خانمانان در گرم‌خانه‌ها و سامان‌سراهای شهرداری‌ها می‌باشد.^۵

بی‌خانمانی صرفاً مختص به افرادی نیست که در خیابان زندگی می‌کنند؛ زندگی در ساختمان‌های متروکه، سکونت‌گاه‌های اضطراری و یا در محل اقامت خانواده و دوستان به صورت موقت نیز از مصادیق زندگی بی‌خانمانی است. از این رو مرز بین خانه‌نشینی و بی‌خانمان بودن اغلب مشخص نبوده و افراد می‌توانند خود را در چرخه‌ای از جابجایی بین خانه‌های موقت ببینند. (Green & etc, 2014, 24)

فقر، بیکاری، فقدان مسکن ارزان قیمت، عدم برخورداری از حمایت خانواده یا سازمان‌های حمایتی، خشونت‌های خانوادگی، مهاجرت، پناهندگی، از دست دادن شغل، بیماری و مشکلات روحی-جسمی، سوءمصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی به‌عنوان برخی از دلایل محرک بی‌خانمانی مطرح بوده و عدم برخورداری از «رفاه اجتماعی» به‌عنوان وجه اشتراک دلایل فوق‌الذکر است. لذا می‌توان دلایل مذکور را در دو شاخه‌ی دلایل ساختاری نظیر فقر، بیکاری، فقدان مسکن ارزان قیمت و دلایل شخصی - خانوادگی نظیر عدم برخورداری از حمایت خانواده، طرد از خانواده و خشونت‌های خانوادگی دسته‌بندی نمود. (Crane & etc, 2005, 153)^۶

1. Homelessness.

2. Economic and Social Council of United Nations.

3. Commission for Social Development of United Nations.

4. Affordable housing and social protection systems for all to address homelessness.

۵. به‌عنوان مثال، مطابق اطلاعات ارائه شده در «مستندنگاری گرم‌خانه‌ها (مددسراها) در شهر تهران - سال ۱۳۹۹»، تعداد بی‌خانمانان مرد و زن شناسایی و جذب شده در گرم‌خانه‌های تهران در سال ۱۳۹۹ مجموعاً تعداد ۶۷/۸۴۴ بوده است. (Darvishi and others, 2019: 39)

۶. در بین دلایل ساختاری، «فقر» به‌عنوان یک دلیل اصلی که بر دلایل شخصی - خانوادگی نیز تاثیرگذار است، مطرح می‌باشد. اهمیت فقر در گزارش‌های مربوط به علت بی‌خانمانی در طول زمان متفاوت بوده و در حال حاضر پژوهش‌گران اتفاق نظر دارند که فقر یک عامل کلیدی مؤثر در پیدایش بی‌خانمانی است. اگرچه، موارد نادری نیز وجود دارد که در آن افراد دارای توانایی مالی پس از یک بحران شخصی، بی‌خانمانی را تجربه می‌کنند، اما شواهد تجربی به طور مستمر و قانع‌کننده نشان می‌دهد که «تجربه فقر» وجه اشتراک جمعیت قابل توجهی از افراد بی‌خانمان در برخی کشورهای نظیر بریتانیا است. (Johnsen & etc, 2014: 8)

موضوع مقاله حاضر در ایران بدیع بوده و با وجود انجام پژوهش‌هایی محدود در خصوص «بی‌خانمانان» و تجربه زیسته ایشان، تاکنون از حیث بزه‌دیده‌شناسی و در پرتو نظریه‌های جرم‌شناختی و بزه‌دیده‌شناختی به موضوع بی‌خانمانی و بی‌خانمانان پرداخته نشده است. لذا، این مقاله در پرتو بررسی نظریه‌های ساختاری جرم‌شناسی و نظریه‌های بزه‌دیده‌شناسی و انطباق آن با وضعیت زندگی بی‌خانمانان، در پی یافتن پاسخ‌های لازم به این سوال است که چه عواملی در بزه‌دیدگی بی‌خانمانان تأثیرگذار است؟ این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی نگاشته شده و به منظور پاسخ به سوال مقاله، ابتدا به «تبیین پدیده بی‌خانمانی در آینه نظریه‌های جرم‌شناختی و بزه‌دیده‌شناختی» (۲) می‌پردازد که در این راستا «نظریه‌های جرم‌شناختی تبیین‌کننده بی‌خانمانی» (۲-۱) و «نظریه‌های بزه‌دیده‌شناختی تبیین‌کننده بی‌خانمانی» (۲-۲) به صورت مجزا بررسی می‌گردند. سپس «متغیرهای آسیب‌شناسانه بی‌خانمانی» (۳) در خصوص شناخت عوامل تشدیدکننده احتمال بزه‌دیدگی بی‌خانمانان، بررسی خواهد شد.

۱. تبیین پدیده بی‌خانمانی در آینه نظریه‌های جرم‌شناختی و بزه‌دیده‌شناختی:

بی‌خانمانان، به عنوان قشری آسیب‌پذیر ناشی از شرایط خاص زندگی در خیابان یا پناه‌گاه‌های موقت و نیز به عنوان قشری آسیب‌دیده از سیاست‌های عمومی دولت‌ها، از منظر مطالعات جرم‌شناسی و بزه‌دیده‌شناسی قابل بررسی هستند. براساس برخی مطالعات انجام شده، تعداد زیادی از بی‌خانمانان تجربه‌ی بزه‌دیدگی ناشی از جرایمی نظیر تجاوز جنسی و ضرب و جرح را داشته‌اند. با توجه به اینکه پیش‌تر عوامل پیدایش بی‌خانمانی را در دو دسته عوامل ساختاری - اقتصادی (فقر، بیکاری و فقدان مسکن) و غیرساختاری - غیراقتصادی (فرد - خانواده) تقسیم‌بندی نمودیم و این عوامل، در برخی نظریه‌ها و رویکردهای جرم‌شناسی و بزه‌دیده‌شناسی به عنوان عوامل بزه‌کاری - بزه‌دیدگی افراد مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است، بزه‌دیدگی بی‌خانمانان را ابتدا در پرتو «نظریه‌های ساختاری» و سپس در پرتو «نظریه‌های سه‌گانه بزه‌دیده‌شناسی» مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱.۱. نظریه‌های جرم‌شناختی تبیین‌کننده بی‌خانمانی:

سیاست‌گذاری عمومی در زمینه‌ی رفع فقر، تأمین مسکن، ایجاد اشتغال و سایر نیازهای رفاهی شهروندان، به‌عنوان یکی از وظایف اصلی دولت‌ها مطرح بوده و منابع و ابزار لازم برای اجرای سیاست‌های مذکور نیز در انحصار دولت‌ها قرار دارد. بررسی علل پیدایش بی‌خانمانی و تدقیق در فرایند بی‌خانمان شدن افراد، توجه به چگونگی تأثیر وضع و اجرای سیاست‌های عمومی و ساختارهای حکمرانی را ایجاد می‌نماید. با توجه به اینکه برخی موضوعات مذکور سابقاً در جریان تجربه‌ی توسعه در کشورهای توسعه‌یافته از حیث آسیب‌های اجتماعی و جرایم به وجود آمده مورد بررسی جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان قرار گرفته و منجر به ارائه نظریه‌های متفاوتی شده است، تحلیل نظریه‌های مزبور و انطباق آن با آسیب‌های اجتماعی مشابه ضروری به نظر می‌رسد. لذا، در این قسمت از نوشتار چهار نظریه انتخاب شده از نظریه‌های ساختاری مشتمل بر نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی - فرهنگی، خرده‌فرهنگ‌ها، کج‌رفتاری - ناپهنجاری و نظریه فشار مرتون را با هدف انطباق با وضعیت بزه‌کاری - بزه‌دیدگی بی‌خانمانان، بررسی می‌نماییم.

الف. بی‌خانمانی در پرتو نظریه بی‌سازمانی اجتماعی^۱:

با دگرگونی زندگی در جوامع و تغییر نیازها و سبک زندگی مردم از زندگی سنتی و روستایی به زندگی صنعتی و شهری، مهاجرت‌های گسترده‌ای از روستاها و شهرهای کوچک به کلان‌شهرها و شهرهای دارای ظرفیت صنعتی و کاری جدید شکل گرفت که عدم تطابق فرهنگی بین فرهنگ فرد مهاجر و شهر مهاجرپذیر و وجود برخی مسائل اجتماعی مانند فقر، بزه‌کاری، بیماری‌های روانی و الکلیسم، موجب گسست فرهنگی در جامعه و بی‌سازمانی اجتماعی گردید.

پارک^۱ و برگس^۲ در بررسی بی‌نظمی اجتماعی در شهر شیکاگو، بی‌نظمی اجتماعی را مولود صنعتی شدن جامعه و تغییر اشکال کنترل جرم دانستند. اشکال کنترل جرم به دو طریق سنتی (اقناع آور) و رسمی (آلترناتیو) می‌باشد. پارک معتقد بود که از هم گسیختگی اجتماعی ناشی از تضعیف شکل کنترل سنتی جرم است که به واسطه مهاجرت تضعیف شده است. زیرا مهاجران از هنجارهای گروهی اولیه رهایی یافته و به جای الزامات گروهی و خانوادگی، با شیوه‌های صرفاً قهرآمیز کنترل جرم مواجه‌اند که این شیوه‌ها هم دیگر مثل قبل تاثیرگذار نیستند. (Najafi Abrandabadi, 2005, 40) مطابق نظر مکتب شیکاگو، شکل‌گیری آسیب‌هایی نظیر بی‌خانمانی در زندگی شهری و در حاشیه‌ی شهرها، آسیبی است که به مرور می‌تواند به سایر نقاط شهر سرایت کند. (Sadeghi, 2015, 39)

در ایران نیز مهاجرت از روستاها به شهرها که اغلب به منظور به دست آوردن شغل و درآمد انجام می‌شود، از مسائل اجتماعی مهمی است که شهرهای بزرگ و معمولاً شهرهای مرکز استان را درگیر معضلات اجتماعی مانند بی‌خانمانی، می‌نماید. در این راستا، نتایج پژوهش انجام شده درخصوص «کارتن‌خواب‌های شهر تهران»، تأثیر مهاجرت بر گرایش به کارتن‌خوابی در مطالعه‌ی (۳۷۷) نفر پاسخ‌گو را با سطح اطمینان (۰/۹۵) بیان نموده است. (Aghaei and others, 2016, 21)

بنابراین می‌توان از «بی‌خانمانی» به عنوان یکی از نمودهای بی‌سازمانی اجتماعی و زندگی در محیط اجتماعی عاری از هنجارهای رسمی جامعه یاد کرد؛ زیرا بی‌خانمانان به‌عنوان افراد به انتهای راه رسیده در محیطی زندگی می‌کنند که باورها و هنجارهای اجتماعی برای ایشان دارای اولویت و ارزش نبوده و گذران روزانه زندگی و تأمین حداقل معاش، مواد مخدر و جای خواب برای ایشان در اولویت است. تجربه مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ و ناتوانی در ایجاد شرایط زندگی مساعد در محیط جدید به واسطه عدم اشتغال به کار، مسکن گران قیمت، سوء مصرف مواد مخدر از عوامل مشترک بی‌خانمانی بی‌خانمانان است که این موارد، از جمله نقاط مشترک با تحقیقات انجام شده در مکتب شیکاگو می‌باشد.

ب. بی‌خانمانی در پرتو نظریه خرده فرهنگ‌ها^۳:

نظریات مطرح شده در ذیل عنوان «خرده‌فرهنگ‌ها» مانند «خرده‌فرهنگ بزه‌کاری کوهن^۴»، «فرصت‌های متفاوت کلو آرد^۵ و اوهلین^۶»، «ملاحظات قانونی طبقه پایین میلر^۷» و «خرده‌فرهنگ خشونت ولفگانگ^۸ و فراکوتی^۹»، همگی در یک جامعه‌ی طبقاتی که جامعه به «فرداست و توانا» و «فردست و ناتوان» تقسیم می‌شود، به بررسی پرداخته و این نظریات در جوامع مختلف امروزی که دارای شکاف طبقاتی بوده و همچنان نابرابری‌های اجتماعی بر آن حاکم است، قابل تطبیق است. به‌ویژه آنکه نظریه‌های مذکور پیرامون ولگردی و گروه‌های بزه‌کاری ولگردان به بررسی موضوع بزه‌کاری پرداخته و از این حیث با موضوع بزه‌کاری و بزه‌دیدگی بی‌خانمانان مشابهت دارد.

به اعتقاد کوهن، «خرده‌فرهنگ‌های شکل گرفته در میان طبقه کارگر را می‌توان حاصل تضاد موجود میان فرهنگ طبقه متوسط جامعه با طبقه کارگر دانست. او خرده‌فرهنگ‌های یاد شده را نوعی نظام فرهنگی جایگزین می‌داند و معتقد است پدیده‌ی جرم و بزه جوانان و نوجوانان رفتاری جمعی است که با آرزوها، چشم‌داشت‌ها و تجربه‌های زیسته و مختلف مربوط به طبقات متوسط و کارگر، مرتبط است.» (White, Haines, 2015, 160-161)

1. Robert Park.
2. Ernest Burgues.
3. Theories of subcultures.
4. Albert Cohen.
5. Richard Cloward.
6. Lloyd Ohlin.
7. Walter Miller.
8. Marvin Wolfgang.
9. Franco Ferracuti.

در انطباق نظریه کوهن با وضعیت بی‌خانمانان، می‌توان به موضوع فرار جوانان و نوجوانان از منزل اشاره کرد که پس از گرفتار شدن در آسیب بی‌خانمانی، مسائلی نظیر اعتیاد، عضویت در گروه‌های بزه‌کاری و ولگردی را تجربه می‌کنند؛ به‌ویژه اینکه در ارتباط با فرار دختران از منزل، مسائل حادث‌تری نظیر تجربه تجاوز و سوءاستفاده جنسی شایع است.

میلر نیز در ادامه مطالعات کوهن اعتقاد داشت یک جامعه از گروه‌ها و طبقات گوناگونی تشکیل گردیده و برخی قوانین و هنجارهای تعریف شده در جامعه، بر حسب استانداردهای افراد طبقه متوسط و بالا تعریف شده و در نتیجه، برخی از رفتارهای رایج، که از سوی برخی خرده‌فرهنگ‌های طبقه پایین، رفتارهایی کاملاً مناسب تلقی می‌شود، به صورت دائم با اخلاق رسمی یا قوانین در تناقض بوده و اغلب بزه‌کاری طبقه پایین، در درجه نخست تلاش برای تطابق با استانداردهای خرده‌فرهنگی این طبقه می‌باشد. (Williams, McShane, 2012, 136)

به نظر می‌رسد اطلاق خرده‌فرهنگ بزه‌کارانه بر نوع و سبک زندگی بی‌خانمانان به صورت کلی صحیح نبوده و ممکن است برخی رفتارهای آنان واجد وصف مجرمانه بوده و جرم‌انگاری برخی از آن رفتارها مانند اعتیاد، ولگردی و غیره با هدف تأمین استانداردهای زندگی طبقه بالا انجام نگرفته باشد؛ بلکه این‌گونه رفتارهای بزه‌کارانه در جوامع مختلف نوعاً به عنوان رفتاری آسیب‌زا شناخته و مورد جرم‌انگاری قرار می‌گیرند. لیکن، توجه به این نکته ضروری است که بواسطه‌ی زندگی بی‌خانمانان در شرایط خرده‌فرهنگ بزه‌کارانه، ضریب برخورد‌های پلیسی - انتظامی با ایشان بیشتر بوده و به این واسطه، ممکن است آماج رفتارهای خشن از سوی نیروهای پلیس قرار بگیرند.

ج. بی‌خانمانی در پرتو نظریه کژرفتاری - بی‌هنجاری:

عموماً محیط‌ها و کانون‌های محل زندگی و معاشرت بی‌خانمانان در حاشیه‌ی شهرها و فضاهای ناامن، بی‌دفاع و دورافتاده‌ی شهری قرار داشته و هنجارها و فرهنگ غالب در این محیط‌ها، متفاوت از آن چیزی است که در جامعه‌ی بهنجار وجود دارد. روابط بی‌خانمانان با یکدیگر نیز مطابق قواعد رفتاری حاکم بر این محیط‌ها تنظیم شده و مداخله‌ی جامعه‌ی رسمی و نهادهای متولی حاکمیتی در آنها، محدود به برخوردهای سلبی مانند طرح‌های مقطعی جمع‌آوری بی‌خانمانان و معتادان متجاهر است. لذا، اقتضای زندگی در چنین محیط نابسامان و بی‌هنجار اجتماعی که خلأ تنظیم‌گری هنجارهای رسمی جامعه را به دوش می‌کشد، ایجاد زمینه‌های بزه‌هایی نظیر سرقت، تجاوز، زورگیری و غیره است که هم نسبت به خود بی‌خانمانان و هم نسبت به ساکنان مناطقی که بی‌خانمانان در آن مناطق تجمع دارند، قابل ارتکاب است. در چنین شرایطی، بهره‌کشی از افراد بی‌خانمان آسیب‌پذیرتر مانند زنان و کودکان توسط افراد بی‌خانمان قوی‌تر و یا سرکرده‌های گروه‌های بزه‌کاری، بسیار شایع است.

براساس نتایج حاصل از پژوهش انجام شده در شهر تهران، زندگی زنان بی‌خانمان در بیرون از خانه همراه با تجربه ۴۶٪ زندگی در پارک‌ها، انباری‌ها، خانه‌های مخروبه، پاتوق‌ها، قبرستان‌ها و مکان‌هایی از این دست بوده و راه‌های حفظ بقا، سبک زندگی ویژه‌ی را به آنان تحمیل می‌کند. سرپناه و در امان ماندن از سرما و غذا از نیازهای اولیه آنان محسوب می‌شود. در تجربه زنان بی‌خانمان، سکس برای بقا متداول‌ترین گزینه محسوب می‌شود. سرقت، تکیه، فروش مواد، جمع‌آوری ضایعات و تن‌فروشی از دیگر گزینه‌های زنان برای کسب درآمد می‌باشند. اغلب زنان، بزه‌دیدگی‌ها را در راستای کسب درآمد حداقلی و در یک وارونگی نقش از بزه‌دیده به بزه‌کار، تجربه می‌کنند. رهاورد راه‌های حفظ بقا برای این زنان بیماری، بزه‌دیدگی‌های جسمی و روانی و سابقه‌ی کیفری می‌باشد که بر عمق انزوای اجتماعی آنان می‌افزاید. (Mousavi, Moazzami, 2021, 71)

همچنین برخی پژوهش‌گران بیان نموده‌اند که «طرد شدن، حاشیه‌نشینی و یا بدنامی برخی گروه‌ها سبب می‌شود که آنان بیش از سایر گروه‌های هم‌نوا در جامعه، خود را در معرض بزه‌دیدگی قرار دهند و یا تسهیلات و فرصت بزه‌دیدگی‌شان را خواسته یا ناخواسته برای بزه‌کاران فراهم نمایند. براساس این رویکرد، زنان به علت عدم ادغام اجتماعی و طردهای ناشی از آن، کمتر مورد حمایت و توجه بوده، در نتیجه قربانیان کم‌هزینه‌ای محسوب شده و در نتیجه احتمال بزه‌دیدگی‌شان افزایش می‌یابد.» (Sadeghi, Fasaie, Mir Hosseini, 2013, 42)

بی‌خانمانی از مظاهر این نوع گسست‌ها و فشارهای اجتماعی است که با پیش‌زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی نظیر مهاجرت، بیکاری، بی‌مسکنی، بد مسکنی و تضعیف هنجارهای پیوند دهنده‌ی خانوادگی و اجتماعی، شهروندان در معرض آسیب را به حاشیه‌ی دور افتاده‌ی جامعه، سوق می‌دهد. لذا، به نظر می‌رسد نظریه دورکیم در خصوص «انومی و بی‌هنجاری»، هم در زمینه‌ی تحلیل عوامل پیدایش بی‌خانمانی و هم در زمینه‌ی سوق یافتن بی‌خانمانان به سوی شرایط بزه‌کاری و بزه‌دیدگی قابل‌تعمیم است.

د. بی‌خانمانی در پرتو نظریه فشار مرتون:

نظریه فشار مرتون^۱ در تطبیق با موضوع بی‌خانمانی از جنبه‌های گوناگونی قابل بررسی بوده و به نظر می‌رسد این نظریه، یکی از مرتبط‌ترین نظریه‌های جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی در دسته‌ی نظریه‌های ساختاری، با موضوع بی‌خانمانی باشد. مطابق این نظریه، زمانی که برخی اهداف مانند دستیابی به موقعیت مالی خوب، در جامعه مورد تأکید قرار گرفته و همه‌ی افراد جامعه برای رسیدن به این هدف، دارای راهی یکسان برای دستیابی به موفقیت مالی مشروع نیستند، احتمالاً راه‌های نامشروع را برای رسیدن به هدف پی می‌گیرند.

بر این اساس، در جوامعی که از یک سو همه‌ی مردم در رسیدن به رفاه مادی، منزلت اجتماعی و موفقیت دارای هدف مشترک بوده و از سوی دیگر، شیوه‌ها و وسایل نهادینه‌ی متفاوتی در دسترس ایشان است، لذا بخش ناتوان جامعه نسبت به بروز واکنش‌های منفی اقدام می‌کنند. (White, Haines, 2015, 155-156)

مطابق پنج شیوه‌ی تطابق رفتاری نظریه مرتون، اگر تأکید بر اهداف و ابزارها حتی در چهره‌ی نوعی درک از محدود بودن ابزارها ظاهر شود، آنگاه فرد به صورت «منطبق» باقی می‌ماند. در غیر این صورت، جامعه در معرض تهدید قرار گرفته و شیوه‌های واقعی انحراف در جامعه شکل می‌گیرند. جایگزین کردن ابزارهای مشروع (لبداع)، تبدیل شدن ابزارهای مشروع به آرزوهای فرد (آیین‌گرایی)، پس زدن اهداف و ابزارها (عقب‌نشینی) و جایگزینی اهداف و ابزارهای جدید (شورش) چهار حالت دیگری هستند که به اعتقاد مرتون، انحراف را شکل می‌دهند. (Williams, McShane, 2012, 112) از میان چهار شیوه‌ی فوق، «عقب‌نشینی» شیوه‌ی است که با سبک زندگی و شرایط بی‌خانمانان تطابق داشته و بی‌خانمانان در برهه‌ای از زندگی خود مانند از دست دادن کار، ترک خانه، طرد از خانواده، طلاق و غیره، از تلاش برای پیشرفت و ادامه‌ی حرکت در مسیر رسیدن به اهداف و ابزارهای مشروع دست کشیده و بر انزوای تاریک خود از اجتماع، پناه می‌برند.

امروزه، فراهم نمودن حداقل‌های یک زندگی رفاه‌مند نظیر درآمد و معیشت، مسکن و برخورداری از حملیت‌های درمانی به عنوان یکی از وظایف اصلی دولت‌ها و همچنین از حقوق اساسی شهروندان شناخته شده است. بنابراین، با لحاظ سلطه‌ی دولت‌ها بر سیاست‌گذاری‌های عمومی اقتصادی - سیاسی و دسترسی و مدیریت بر منابع، ایجاد بسترهای عادلانه‌ی اشتغال، تهیه مسکن و داشتن یک زندگی متوسط و رفاه‌مند از جمله وظایف دولت‌ها بوده که به‌عنوان نمونه این تکالیف در قانون اساسی ج.ا.ا به صراحت بر عهده‌ی دولت گذارده شده است. لذا، ضروری است تا دولت با سیاست‌گذاری و مدیریت عادلانه منابع و فرصت‌ها، بهره‌مندی از سیاست‌های حمایتی را برای شهروندان به نحوی دسترس‌پذیر نماید که عده‌ای از اقشار جامعه بواسطه‌ی عدم دسترسی به شغل، درآمد و مسکن، به مسیرهای تطابق رفتاری انحراف‌آمیز سوق نیابند.

۱.۲. نظریه‌های بزه‌دیدة شناختی تبیین‌کننده بی‌خانمانی:

بی‌خانمانان به واسطه‌ی زندگی در محیط‌های نامناسب، ناایمن و بی‌دفاع که عمدتاً در حاشیه‌ی شهرها و یا در معابر و نقاط کور شهری واقع شده‌اند، امکان بزه‌دیدة شدن توسط اشخاص محلی، گروه‌های بزه‌کار و یا سایر بی‌خانمانان را دارند. در این قسمت از

1. Robert K. Merton.

نوشتار به منظور بررسی علل بزه‌دیدگی بی‌خانمانان با بهره‌مندی از نظریه‌های خاص بزه‌دیده‌شناسی، بزه‌دیدگی بی‌خانمانان را در پرتو سه نظریه «شتاب‌دهندگی»، «فعالیت‌های روزمره و سبک زندگی» و «مکان‌های انحراف‌آمیز» بررسی می‌نماییم.

الف. بی‌خانمانی در پرتو نظریه شتاب‌دهندگی بزه‌دیده:

تقریباً تمامی نظریه‌های مطرح شده در ذیل نظریه شتاب‌دهندگی در موضوع مداخله‌ی فعال یا منفعلانه‌ی بزه‌دیده در فرآیند ارتکاب جرم علیه خود، مشترک هستند. علاوه بر اینکه نوعاً زندگی با برچسب بی‌خانمانی امکان بزه‌دیده واقع شدن توسط پلیس، مردم محلّی یا نیروهای انتظام بخش و تحت پوشش نهادهایی نظیر شهرداری یا بهزیستی را به وجود می‌آورد، بی‌خانمانان از یک سو بواسطه‌ی سبک زندگی خاص خود در محیط اجتماعی دور از کنترل‌ها و هنجارهای رسمی و همچنین چالش‌های ناشی از زندگی گروهی با یکدیگر و از سوی دیگر بواسطه‌ی ضرورت تأمین حداقل‌های غذا، دارو و مواد مخدر، رفتارهای فعالانه و یا منفعلانه‌ی را از خود بروز می‌دهند که این رفتارها در بزه‌دیده واقع شدن ایشان نقش داشته و فرایند بزه‌دیدگی را تسریع می‌بخشد.

به عنوان مثال، افراد بی‌خانمان دارای اعتیاد برای تأمین مواد مخدر به رفتارهای بزه‌کارانه نظیر سرقت، تخریب اموال شهری، زورگیری و غیره روی می‌آورند و این رفتارها می‌تواند زمینه‌ساز برخورد قهری، سلبی و فیزیکی علیه ایشان شود. این موارد می‌تواند به‌عنوان عامل تسریع‌کننده و شتاب‌دهنده‌ی ارتکاب جرم علیه بی‌خانمانان مطرح شود. (Tipple, Speak, 2009, 138)

همچنین از حیث موقعیت و عوامل تأثیرگذار بر بی‌خانمانی نیز می‌توان بزه‌کاری و بزه‌دیدگی ایشان را با توجه به نظریه شتاب‌دهندگی بررسی نمود. در این زمینه، پژوهش‌های متعددی جهت تبیین نقش بیکاری، فقر و نابرابری درآمدی در وقوع جرم خصوصاً جرایم مالی نظیر سرقت انجام شده است که در ماهیت موضوع پژوهش، قابلیت انطباق عوامل پیشینی با نظریه مذکور را دارد. به عبارت دیگر، نظریه شتاب‌دهندگی هم از جنبه‌ی شخصی (بزه‌دیده) و هم از جنبه‌ی نوعی (موقعیت بزه‌دیدگی) قابل بررسی است.

به عنوان نمونه، مطابق نتایج تحقیق انجام شده درخصوص «تحلیل عوامل اقتصادی اثرگذار بر جرم در ایران»، ارتکاب جرم سرقت و جرم قتل عمدی در سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰ در ۲۶ استان کشور مورد بررسی قرار گرفته است که در ارتباط با افزایش جرم سرقت، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد به ازای هر یک درصد رشد نرخ بیکاری و نابرابری درآمدی، به ترتیب ۱۹٪ و ۹۸٪ نرخ سرقت افزایش می‌یابد و بنابراین، یکی از مهم‌ترین عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر جرم سرقت در استان‌های کشور، نرخ بیکاری است. (Sadeghi, Shaghaghi, 2005, 83-84)

بنابراین، بی‌خانمان هم از جهت رفتارهای فعالانه نظیر تلاش برای تأمین مواد بواسطه‌ی زورگیری، تكدی‌گری، سرقت و تخریب اموال عمومی و هم از جهت رفتارها و موقعیت‌های منفعلانه نظیر بروز درگیری جمعی بر سر جای خواب یا غذا، در معرض بزه‌دیدگی قرار دارند. همچنین ممکن است نظریه شتاب‌دهندگی بزه‌دیدگی را درخصوص بی‌خانمانان به وضعیت‌های اقتصادی ناشی از عملکرد دولت‌ها در سیاست‌گذاری‌های اشتباه یا غلط بسط داد. لیکن، درک ضعف طبقاتی بی‌خانمانان و توانایی‌های مشارکت اجتماعی و اقتصادی پایین ایشان مانع از آن است که در این خصوص بی‌خانمانان را مقصر و قابل سرزنش بدانیم.

ب. بی‌خانمانی در پرتو نظریه فعالیت‌های روزمره و سبک زندگی:

بی‌خانمانان، با ویژگی‌هایی نظیر زندگی در خیابان، فقدان سرپناه، فقدان یا تضعیف هنجارهای رسمی و نیازهایی نظیر نیاز به غذا، دارو و درمان، لباس، بهداشت فردی و مواد مخدر، سبک زندگی خاص خود را داشته و چگونگی تأمین نیازهای روزمره‌ی ایشان برای گذران زندگی و ادامه حیات، از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ ایشان اغلب منابع لازم برای مراقبت از سلامت روان یا داروهای

مورد نیاز خود را نداشته و با لحاظ اینکه بی‌خانمانان اغلب درگیر افسردگی هستند، این امر ممکن است منجر به کناره‌گیری بیشتر آنها از جامعه شود. (McBride, 2012, 50)

همچنین بی‌خانمانان به واسطه‌ی سبک زندگی خود، دارای فعالیت‌های روزمره‌ای هستند که احتمال ایجاد خطر آماج بودن و بزه‌دیدگی را در ایشان افزایش می‌دهد؛ این موضوع هم از جنبه‌ی بزه‌کار - بزه‌دیده واقع شدن و هم از جنبه‌ی بزه‌دیدگی اولیه ایشان دارای مصداق است. به عنوان نمونه، بی‌خانمانان به صورت روزمره نیاز به تأمین غذا، مایحتاج و مواد مخدر زندگی دارند؛ بنابراین با توجه به عدم برخورداری ایشان از شغل مناسب و متعاقباً عدم توانایی تأمین درآمد لازم، آنها از طریق توسل به مشاغل کاذب نظیر زبله‌گردی و یا از طریق توسل به ارتکاب جرایمی نظیر سرقت، تکدی‌گری، پخش جزئی مواد مخدر برای توزیع کنندگان، اخاذی و زورگیری نسبت به تأمین منابع مالی و درآمدی مورد نیاز خود اقدام می‌کنند؛ در این فرآیند، بخشی از اعمال انجام شده دارای وصف مجرمانه نبوده و صرفاً شخص بی‌خانمان را در شرایط خطر و ایجاد پیش‌زمینه‌های بزه‌دیدگی قرار می‌دهد و بخشی از فرایند مذکور، واجد عنوان مجرمانه بوده و شخص بی‌خانمان مرتکب جرم می‌شود.

سبک زندگی و فعالیت‌های روزمره بی‌خانمانان، به واسطه جنسیت ایشان نیز در بزه‌دیدگی‌شان متفاوت است. در برخی پژوهش‌های انجام شده در حوزه‌ی بی‌خانمانی، شرایط گذراندن شب برای بی‌خانمانان مرد و زن متفاوت بیان شده و با ذکر این موضوع که مردان بی‌خانمان عموماً گذراندن شب در خیابان را راحت‌تر از زنان انجام می‌دهند، شب‌مانی زنان در خیابان را با فراوانی کمتر ذکر کرده و به زندگی در خانه‌های تیمی که زمینه‌ساز جرایم و سوءاستفاده‌های جنسی از ایشان می‌شود، برای گذران شب زنان بی‌خانمان اشاره کرده‌اند. همچنین، ایجاد فرصت بزه‌کاری و بزه‌دیدگی در هم‌زمانی مکان و زمان، بر حسب روز و شب متفاوت بوده و ضریب بزه‌دیدگی و آماج واقع شدن زنان در شب بیشتر از مردان است. (Sadeghi Fasaie, Mirhosseini, 2018, 50)

علاوه بر عامل جنسیت، عامل سن نیز در تشدید احتمال بزه‌دیدگی بی‌خانمانان به واسطه‌ی سبک زندگی و فعالیت‌های روزمره تأثیرگذار بوده و عمدتاً کودکان و نوجوانان بی‌خانمان در قلب مشاغل کاذب و مجرمانه نظیر تکدی‌گری، زبله‌گردی و مشاغل سخت و زیان‌آور به کار گرفته می‌شوند و از این حیث، به عنوان آماج مناسب و بدون محافظ برای مجرمان جنسی و سارقان، در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین جنس و نوع فعالیت‌های روزمره بی‌خانمانان و سبک زندگی خاص ایشان در محیط دور از کنترل‌ها و هنجارهای رسمی جامعه، احتمال بزه‌دیده واقع شدن ایشان را افزایش داده و متغیرهای آسیب‌شناسانه نظیر سن و جنسیت، احتمال بزه‌دیدگی را تشدید می‌نماید. لذا، نظریه فعالیت‌های روزمره قابلیت تطبیق و کاربست در خصوص بی‌خانمانان را داشته و به نظر می‌رسد از آموزه‌های این نظریه برای پیشگیری از بزه‌دیدگی بی‌خانمانان می‌توان بهره برد.

ج. بی‌خانمانی در پرتو نظریه مکان‌های انحراف آمیز:

مطابق نظریه مکان‌های انحراف آمیز، قرار گرفتن افراد در مکان‌های پرخطر، احتمال بزه‌دیدگی آنان را بالا می‌برد؛ پس، علت بزه‌دیدگی افراد قرار گرفتن در ناحیه‌ها یا مکان‌هایی است که جرم‌خیز یا دچار بی‌سازمانی اجتماعی هستند و به دلیل اینکه خود را در محیط‌های بی‌سازمان و موقعیت‌های پرخطر یا مکان‌هایی که احتمال رویارویی با بزه‌کاران بالاست قرار می‌دهند، آسیب‌پذیراند. (Rayejian Asli, 2022, 134-135)

در خصوص مکان‌های پرخطر، اشاره به این نکته ضروری است که ممکن است محیط به واسطه تجمع انسان‌های بزه‌کار و خلاف‌کار، تبدیل به محیط پرخطر شود و به صرف بی‌دفاع یا متروکه و دور افتاده بودن، الزاماً محیط پرخطری نباشد. به عنوان مثال، برخی محله‌های شهر تهران نظیر محله شوش و هرندی به واسطه تجمع معتادان و مصرف متجاهران و علنی مواد مخدر در معابر، تبدیل به محیط ناامن و خطرناکی برای شهروندان شده است. لذا این موضوع در خصوص حضور بی‌خانمانان در محله‌ها و ناامن کردن فضاهای آنها، منجر به ایجاد اصطلاح «صد شهروند» در قبال ایشان شده و تجمیع مفاهیم حول موضوع بی‌خانمانان

تصویری از طرد شدید و رفتار انحرافی را شکل می‌دهد که در برخی موارد به ایشان برچسب «ضد شهروند» الصاق شده و بدین ترتیب نه تنها افراد طرد شده محسوب می‌شوند، بلکه افرادی دارای خطر نیز معرفی می‌شوند. (Tipple, Suzanne, 2009, 202)

لذا، با توجه به اینکه بی‌خانمانان به طور مستمر در محیط‌های دور افتاده، حاشیه‌ای، دور از انظار عمومی و فضاهای بی‌دفاع شهری که از نظارت‌های عوامل انتظامی و محلی به دور است حضور داشته و در چنین محیط‌هایی، خرده‌فرهنگ‌های بزه‌کاری و روابط درون‌گروهی بین ایشان، بر تعاملات‌شان حاکم است، به صرف حضور در اینگونه محیط‌ها احتمال بزه‌دیدگی ایشان افزایش می‌یابد.

۲. متغیرهای آسیب‌شناسانه بی‌خانمانی:

برخی ویژگی‌های شخصی افراد، برخاسته از عواملی نظیر سن، جنسیت، وضعیت سلامت جسمی و روانی و برخی معضلات خانوادگی نظیر خشونت و سوءرفتارهای جنسی به‌عنوان وجوه آسیب‌پذیری بی‌خانمانان قبل و بعد از بی‌خانمان شدن مطرح بوده و افراد را قبل از بی‌خانمانی، بزه‌دیده نموده و یا در معرض بزه‌دیدگی قرار می‌دهد.

۲.۱. سن:

بر اساس منابع سازمان ملل، در سراسر جهان بالغ بر ۱۵۰ میلیون کودک خیابانی وجود دارد. (Speak, 2019, 8) براساس نتایج حاصل از پیمایشی در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ بر جامعه‌ی آماری انتخابی از بی‌خانمانان (۸۰ مرد و ۲۰ زن) مستقر در گرم‌خانه‌های شهر تهران، متوسط سن مردان بی‌خانمان ۴۱/۲ سال و متوسط سن زنان بی‌خانمان ۳۲/۶ سال و متوسط سن مردان و زنان ۳۹/۵ سال بیان شده است. (Zare, 2017, 43) برخی پژوهش‌های دیگر، بیشترین فراوانی بی‌خانمانان را در سن ۲۱ سال تا ۴۵ سال تعیین کرده‌اند. (Bakhshinia and others, 2017, 233) از هم‌پاشیدگی خانواده و اعضای آن، از مهم‌ترین دلایلی است که کودکان خیابانی برای فرار از خانه بیان می‌کنند. بسیاری از محققانی که بر موضوع کودکان خیابانی پژوهش نموده‌اند، متذکر شده‌اند که درصد بالایی از کودکان خیابانی از خانه‌های خشونت‌آمیز گریخته و میزان خشونت و آزار خانوادگی، بیشتر از آن چیزی است که برخی آمارهای رسمی نشان می‌دهند. (Tipple, Suzanne, 2009, 216)

نتایج تحلیل زندگی‌نامه ۱۵۰ کودک خیابانی در شهر تهران اثبات‌کننده این امر است که کودکان و نوجوانان تحت تأثیر شرایط خانه و والدین به کار خیابانی کشانده شده و با محروم شدن از تحصیل و حضور زود هنگام در شغل‌های خیابانی، زمینه‌ی جدا شدن از محیط خانواده و پناه بردن به گروه‌های خیابانی را پیش‌روی خود می‌بینند و در چنین شرایطی، امکان بزه‌دیدگی اولیه و نیز بزه‌کار - بزه‌دیده شدن ایشان تحت تأثیر محیط و شرایط رهای اجتماعی افزایش خواهد یافت.^۱

در بزه‌دیدگی اطفال، عوامل اجتماعی و محیطی، سیاسی، فرهنگی و یا علل روان‌شناختی و بالینی مؤثر هستند. لیکن در میان این عوامل، عوامل اجتماعی و محیطی بیشترین تأثیر را دارند. (Naqdi Nejad, 2013, 24-30)

بنابراین، آسیب‌پذیری کودکان به عنوان یکی از عوامل اصلی بزه‌دیدگی ایشان مطرح است که این آسیب‌پذیری، در شرایط قبل از بی‌خانمانی ناشی از شرایط خانواده و رفتارهای آسیب‌زای اعضای آن نظیر اعتیاد والدین، خشونت و تجاوز جنسی منجر به ترک خانه و یا طرد از خانه در قبال کودکان شده و پس از بی‌خانمانی نیز کودکان را به صورت شدیدتری در معرض بزه‌دیدگی جرایم خیابانی، بهره‌کشی جنسی، سوء استفاده کاری در باندهای مجرمانه و مشاغل کاذب قرار می‌دهد.

۱. در این خصوص ن.ک به:

Farjad, Mohammad Hossein (1388), "Social Pathology", Nashre Ealm Publications, first edition, pp. 177-195.

۲.۲. جنسیت:

امکان تخمین دقیق از جمعیت و نسبت جنسیتی بی‌خانمانان به دلیل نبود آمار و اطلاعات موثق، فراهم نیست؛ لیکن، نمونه‌های آماری محدود بر حسب برخی مستندنگاری‌ها در این رابطه قابل بررسی است. به عنوان نمونه، مطابق اطلاعات ارائه شده در «مستندنگاری گرم‌خانه‌ها (مددسراها) در شهر تهران - سال ۱۳۹۹»، تعداد بی‌خانمانان شناسایی و جذب شده از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۹ در گرم‌خانه‌های تهران، به ترتیب ۴۵۰۵۷۴ نفر و ۲۸۰۸۰ نفر تعیین شده است. مطابق آمار فوق، نسبت جمعیت زنان بی‌خانمان حدود یک شانزدهم جمعیت مردان بی‌خانمان است. (Darvishi, Momeni, 2019, 39) لذا، از جهت فراوانی بی‌خانمانان، تعداد زنان بسیار کمتر از مردان می‌باشد. لیکن، از جهت آسیب‌های اجتماعی، معضلات جنسیتی و بهداشتی و ضرورت حمایت‌های لازم از بی‌خانمانان زن، سطح اهمیت و توجه به ایشان نسبت به بی‌خانمانان مرد، فزونی دارد.

مطابق نتایج بررسی برخی مددکاران اجتماعی در مواجهه با زنان بی‌خانمان، «زنان پس از ترک منزل و ورود به سیکل بی‌خانمانی، از حداقل حمایت‌های اجتماعی محروم بوده و هیچ مکان در دسترس برای پناه بردن ندارند و اغلب آنها قبل از یک هفته، مورد تجاوز جنسی قرار می‌گیرند.» می‌توان گفت که شرایط حاکم بر زنان بی‌خانمان، به گونه‌ای است که بعد از ترک منزل از هرگونه سیستم حمایتی کارآمد از جانب خانواده، خویشاوندان و جامعه، محروم بوده و عوامل دخیل، زمینه‌ساز شدت یافتن مسائل و مشکلات آنها می‌شود. (Darvishi Fard, Faizipour, 2016, 206) در پژوهشی مشابه در کانادا، این نتیجه بدست آمد که در بیش از نیمی از زنان بی‌خانمان، تجربه‌ی سوءاستفاده‌های جنسی و جسمی مشترک وجود دارد. ولی همواره اینگونه نیست که فقط خانه و خیابان تهدید کننده‌ی سوءاستفاده جنسی و جسمی علیه زنان بی‌خانمان باشد؛ بلکه، حتی در محیط‌های خوابگاهی و نگهداری نیز زنان بی‌خانمان مورد اذیت و آزار قرار گرفته و این مکان‌ها زمینه‌ی خشونت علیه ایشان را فراهم می‌سازند. (Mohammadi, 2005, 43-44)

همچنین مطابق نتایج برخی پژوهش‌های داخلی بر تجربه زیسته زنان بی‌خانمان باردار، ازدواج زودهنگام و برقراری رابطه جنسی در دوره‌ی کودکی و نوجوانی، یکی از تجربیات مشترک زنان بی‌خانمان مورد مطالعه است. تقریباً تمامی زنان شرکت کننده در مطالعه تجربه‌ی زیسته‌ی زنان بی‌خانمان، اولین رابطه جنسی یا ازدواج را در سن زیر ۱۸ سال تجربه کرده و این امر منجر به ازدست دادن کودکی و پذیرش زودهنگام نقش‌های مادری و همسری در آنان گردیده و این موضوع، موجب ایجاد برخی آسیب‌ها نظیر رها کردن مدرسه و ضعف در یادگیری مهارت‌های اجتماعی و زندگی، در ایشان شده است. (Sadeghi, 2015, 78)

زنان بی‌خانمان در دو برهه‌ی پیش و پس از بی‌خانمانان شدن، تجربه‌ی خشونت‌های جسمی و روانی، آزارهای خانوادگی، تعرض و تجاوز جنسی را داشته‌اند؛ به نحوی که بعضاً تجربه‌ی بزه‌دیدگی موارد مذکور در خانواده، زمینه‌ی بی‌خانمانی ایشان را فراهم نموده و پس از بی‌خانمانی، به عنوان آماج بی‌دفاع، امکان بزه‌دیدگی‌شان نسبت به مردان بیشتر می‌باشد. همچنین، فرهنگ وابستگی زنان به خانواده و نوعاً مردان و عدم استقلال روحی، مالی و خانوادگی ایشان، به‌عنوان یکی از نقاط ضعف و آسیب‌پذیری زنان قابل طرح است که در شرایط از دست دادن و یا کم شدن حمایت‌های خانوادگی، مالی و عاطفی، ایشان را آسیب‌پذیر نموده و در مقابل خشونت‌های خانوادگی، سرکوب می‌کند. بنابراین، در شرایطی که خشونت‌ها و آزارهای خانوادگی به بیش از آستانه‌ی تحمل ایشان برسد، ترک خانه یکی از راه‌های در دسترس زنان آسیب‌دیده است که در شرایط رهای اجتماعی و عاری از حمایت‌های رسمی و غیررسمی، شرایط مطلوبی نیز در انتظار ایشان نخواهد بود؛ لذا، زنان به عنوان آماج مناسب و بی‌دفاع در مقابل جرایم خیابانی قرار داشته و جذب شدن در گروه‌های مجرمانه نظیر مواد مخدر و تن فروشی، یکی از خطرات بالقوه برای ایشان است که در غیاب زمینه تأمین مالی مشروع و قانونی، امکان تأمین حداقل‌های مورد نیاز روزانه ایشان را از طریق توسل به روش‌های مجرمانه مذکور، فراهم می‌سازد.

۲.۳. اعتیاد:

مطابق آمار ارائه شده توسط مرکز آمار ایران در پائیز سال ۱۴۰۱، تعداد ۵۵۵۶۳۱ نفر فرد دارای اعتیاد در سال ۱۴۰۰ از ۲۲۸۸ مرکز درمان اعتیاد تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور و تعداد ۱۴۹۱۹۹۹ نفر از ۸۵۸۵ مرکز مجاز درمان اعتیاد به مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، خدمات گرفته‌اند. همچنین، ۹۵۸۰۲ نفر فرد دارای اعتیاد از ۴۳۲ مرکز کاهش آسیب اعتیاد تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور خدمات دریافت کرده‌اند. (Iranian Statistics Center, 2022, 63-69)

وفق نتایج به دست آمده از بررسی تعداد ۲۷۲ نفر بی‌خانمان (کارتن‌خواب) در شهر تهران، ۲۲/۸٪ اعلام نموده‌اند هیچ‌گاه مواد مخدر مصرف نکرده و حدود ۴۶٪ اعلام کرده‌اند بیش از شش سال است که درگیر سوءمصرف مواد مخدر هستند. (Miri, 2013, 115-116)

پدیده اعتیاد به نحوی با کارت‌ن‌خوابی عجین است که بر اساس عقاید کلیشه‌ای موجود، کارت‌ن‌خواب‌ها معتادهایی هستند که از خانواده و دوستان خود طرد شده و به ناچار در خیابان‌ها پرسه می‌زنند و برای تأمین هزینه مصرف، به تکدی‌گری روی می‌آورند. اما در واقع رابطه‌ی بین اعتیاد و بی‌خانمانی پیچیده‌تر از این است؛ زیرا کارت‌ن‌خواب‌هایی وجود دارند که معتاد نیستند و یا اعتیاد شدید عامل طرد از خانواده و اجتماع و در نهایت بی‌خانمانی ایشان شده و یا اعتیاد به مواد مخدر محصول بی‌خانمانی بوده و باعث تداوم آن می‌باشد. (Seddigh Sarvestani, Nasre Esfahani, 2010, 6)

اگرچه مشکلات مصرف مواد یکی از مسائل رایج در بین افرادی است که بی‌خانمانی را تجربه می‌کنند، اما این نکته حائز اهمیت است که بخش زیادی از بی‌خانمانان به واسطه‌ی درگیر شدن با معضل اعتیاد و سوءمصرف مواد مخدر، از خانه و خانواده طرد گردیده و یا خود ترک خنله و خانواده می‌کنند. زیرا علاوه بر ایجاد مشکلات مالی جهت تأمین مواد مخدر، آموزه‌های منفی ناشی از رفتارهای فرد دارای اعتیاد در خانواده، اعضای خانواده و خصوصاً کودکان را در معرض آسیب قرار داده و شرایط زندگی را برای ایشان سخت می‌کند. همچنین، بخشی از بی‌خانمانان که در ابتدا به دلیلی غیر از اعتیاد بی‌خانمان شده‌اند، ممکن است بواسطه‌ی شرایط و محیط زندگی بی‌خانمانی، دچار اعتیاد شوند. لذا، اعتیاد به عنوان یکی از دلایل مهم بی‌خانمان شدن افراد قبل از زندگی بی‌خانمانی مطرح بوده و عدم درمان بی‌خانمانان دارای اعتیاد در زمان بی‌خانمانی، هم به عنوان عامل بزه‌دیده‌ساز و هم به عنوان عامل بزه‌کار ساز، مؤثر است.

۲.۴. خشونت:

خشونت به عنوان یکی از سه مشکل اجتماعی در اولویت ایران پس از بیکاری و اعتیاد قرار دارد. (Rafi'i, 2009, 203) فقر و شرایط نامساعد زندگی، بیکاری، کمبود آموزش، فشارها و سوءاستفاده جنسی، انباشت‌های جمعیتی، تعارض‌های طبقاتی و قومی و فرهنگی، عارضه‌ها و بیماری‌های روانی و جسمی از عمده‌ترین دلایل خشونت در جامعه است. (Mohseni, 2021, 206)

خشونت نوعاً ناهنجاری شخص در محیط است که منجر به بروز رفتارهای بزه‌کارانه و یا آسیب‌زننده به اشخاص، اموال و غیره می‌شود. (Najafi Abrandabadi, Hashem Beiki, 2011, 290)

بی‌خانمانی، نوعی راه فرار برای افراد در معرض خشونت‌های خانوادگی بوده و می‌تواند فرد را از کنترل، آزار و اذیت یا خشونت رها کند. (Speak, 2012, 13) بر اساس نتایج به دست آمده از تحقیقی در این خصوص، ۱۵/۶٪ دختران فراری اعلام نموده‌اند که اکثر اوقات و ۵۱/۱٪ گاهی از اوقات مورد آزار و اذیت جسمی سرپرست و یا اعضای خانواده قرار داشته‌اند. همچنین ۱۴/۹٪ از دختران فراری اعلام نموده‌اند که اکثر اوقات و ۴۸/۹٪ گاهی اوقات مورد آزارهای روحی و عاطفی در خانواده قرار گرفته‌اند. ۱۲٪ از کل دختران فراری مورد مطالعه نیز اعلام نموده‌اند که مورد سوءاستفاده و آزار جنسی اعضای خانواده قرار داشته‌اند. (Fathei, 2008, 84-86)

خشونت در خانواده توسط والدین، همسر و یا اعضای دیگر، در قبال اعضای آسیب‌پذیر خانواده مانند زنان و کودکان، منجر به بروز شرایط ناامن برای ادامه زندگی می‌شود. همانطور که سابقاً در ارتباط با معیارهای آسیب‌پذیرانه‌ی سن و جنسیت بیان گردید، آن عوامل ماهیتاً عامل شخصی بوده و خشونت، به عنوان یک عامل و آسیب‌عینی در برابر ایشان بکار گرفته می‌شود. لذا، غالباً کارکرد خشونت در برابر افرادی است که بواسطه‌ی آسیب‌پذیر بودن توانایی پذیرش خشونت را دارند و بروز این موضوع در خانواده‌ها و عدم دریافت حمایت‌های قانونی از سوی افراد آسیب‌دیده، می‌تواند زمینه‌ی فرار اعضای در معرض خشونت را از خانه فراهم سازد. بنابراین، خشونت به عنوان یک عامل بزه‌دیده‌ساز و نیز تأثیرگذار در بی‌خانمانان شدن افراد مطرح بوده و در حین زندگی بی‌خانمانی نیز برای افراد بی‌خانمان دارای شرایط آسیب‌پذیری مانند زنان و کودکان بی‌خانمان، به عنوان عامل بزه‌دیدگی قابل شمارش خواهد بود.

نتیجه‌گیری

«بی‌خانمانان» در دو مقطع قبل و حین تجربه زندگی بی‌خانمانی در معرض تهدیدهای بزه‌دیدگی قرار دارند. زیرا، از یک سو «بی‌خانمانی» وضعیتی آسیب‌زاست که خود معلول عللی نظیر مسائل اقتصادی و اجتماعی بوده و از این حیث می‌توان «بی‌خانمانان» را قربانیان سیاست‌های عمومی دولت (در معنای عام) دانست و از سوی دیگر، «بی‌خانمانی» وضعیتی است که افراد درگیر با آن را در موضع آسیب قرار داده و امکان بزه‌دیده شدن ایشان را افزایش می‌دهد.

بررسی عوامل پیدایش بی‌خانمانی و متناظر آن بررسی و تطبیق نظریه‌های ساختاری جرم‌شناسی مانند نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی و فشار مرتون با زندگی بی‌خانمانان، نشان می‌دهد که بین عوامل ساختاری پیدایش بی‌خانمانی و عوامل مؤثر بر بزه‌دیدگی بی‌خانمانان ارتباط وجود داشته و بی‌خانمانان متأثر از آسیب‌ها و محرومیت‌های ناشی از مهاجرت و یا عدم دسترسی عادلانه به منابع و امکانات، در معرض خطر بزه‌دیدگی قرار می‌گیرند. به‌عنوان نمونه، نداشتن درآمد لازم در روستاها و شهرهای کوچک بواسطه‌ی کمبود اشتغال و بی‌کاری، موجب می‌شود اشخاص برای یافتن کار به شهرهای بزرگ مهاجرت کنند و در صورت نیافتن شغل مناسب و یا نداشتن درآمد لازم برای زندگی در شهر مهاجرپذیر، ایشان در تأمین مسکن با مشکل مواجه شده و به زندگی بی‌خانمانی یا مظاهر شبه بی‌خانمانی مانند زندگی در خودروهای مسافربری، زندگی گروهی در مغازه‌ها و حجره‌های میوه و تره‌بار و پشت‌بام خوابی روی می‌آورند. در چنین شرایطی، تطبیق نظریه‌ی خرده فرهنگ‌ها، نظریه‌ی کژرفتاری — بی‌هنجاری و نظریه‌های بزه‌دیده‌شناسی با زندگی بی‌خانمانان، احتمال بزه‌دیدگی بی‌خانمانان را با توجه به تأثیرپذیری از خرده‌فرهنگ‌های بزه‌کارانه، قرار گرفتن در مکان‌های انحراف‌آمیز و خطرات ناشی از نوع فعالیت‌های روزمره و سبک زندگی ایشان نشان می‌دهد.

بررسی متغیرهای آسیب‌شناسانه بی‌خانمانی در خصوص بی‌خانمانان، حاکی از آن است که عواملی مانند سن و جنسیت در تشدید احتمال بزه‌دیدگی برخی از انواع بی‌خانمانان مانند کودکان و زنان تأثیر مستقیم داشته و ایشان را به‌عنوان آماج مناسب بی‌دفاع و آسیب‌پذیر در برابر بزهکاری، نشان می‌دهد. اعتیاد نیز به عنوان یکی از متغیرهای آسیب‌پذیری بی‌خانمانان سبب می‌شود ایشان برای تأمین مواد مخدر به اقداماتی نظیر سرقت، زورگیری، تگدی‌گری روی بیاورند که قرار داشتن در چنین شرایطی، امکان بزه‌دیدگی ایشان در برابر برخی جرایم مانند تن‌فروشی، بهره‌کشی در باندهای مواد مخدر، خشونت و ضرب و جرح را فراهم می‌سازد. همچنین، آسیب‌پذیری ناشی از عوامل شخصی و خانوادگی قبل از بی‌خانمان شدن و نیز آسیب‌پذیری در مقابل عوامل ساختاری — اقتصادی، به‌عنوان یکی از دلایل اصلی بزه‌دیدگی بی‌خانمانان قبل از زندگی بی‌خانمانی مطرح و حائز اهمیت است.

با توجه به یافته‌های این مقاله و نتایج حاصل از تطبیق نظریه‌های جرم‌شناختی و بزه‌دیده‌شناختی با شرایط زندگی بی‌خانمانان، عامل «آسیب‌پذیری» در خصوص بی‌خانمانان به عنوان عامل اصلی بزه‌دیدگی ایشان و وجه اشتراک نظریه‌های بررسی شده، قابل بیان است. آسیب‌پذیری افراد قبل از بی‌خانمان شدن ناشی از عوامل ساختاری و شخصی و آسیب‌پذیری ایشان بعد از بی‌خانمان شدن ناشی از تداوم شرایط آسیب‌پذیری قبلی و اضافه شدن شرایط آسیب‌پذیری جدید، در بزه‌دیده‌شدن بی‌خانمانان نقشی اساسی دارد. لذا، کنترل، مدیریت و کاهش زمینه آسیب‌های ساختاری مانند بهبود شرایط معیشتی، رفاهی و اقتصادی و توانمندسازی

بی‌خانمانان در مقابل آسیب‌های شخصی مانند خشونت و اعتیاد، در درجه نخست به عنوان عامل پیشگیری از بی‌خانمانان شدن افراد و در درجه بعد به عنوان عامل پیشگیری از بزه‌دیدگی ایشان مؤثر خواهد بود. در این راستا نقش دولت به عنوان دستگاه متولی سیاست‌گذاری عمومی برای رفع مشکلات اقتصاد، اشتغال و مسکن انکار ناپذیر بوده و بواسطه‌ی این نقش و تأثیر عوامل ساختاری در پیدایش بی‌خانمانان، به نظر می‌رسد می‌توان بی‌خانمانان را به‌عنوان بزه‌دیدگان سیاست‌های عمومی دولت نیز معرفی نمود.

References:

- Aghaie, Seyed Saeed, Kaldi, Alireza, Vothooghie, Mansour (2017), "The role of urban space on the daily life of the residents of Tehran", *Sociological Studies Quarterly*, 10th year, 37th issue. [In Persian] <https://sid.ir/paper/222488/en>
- Bakhshinia, Akbar, Agha bakhshi, Habib, Zokaie, Saeid (2017), "Understanding the life experience of rough-sleepers in Tehran", *Social Work Research Journal*, 3th year, 11th issue. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/rjsw.2017.9657>
- Crane, Maureen & Byrne, Kathleen & Fu, Ruby & Lipmann, Bryan & Mirabelli, Frances & Rota- Bartelink, Alice & Ryan, Maureen & Shea, Robert & Watt, Hope & M. Warnes, Anthony (2005), "The Causes of Homelessness in Later Life: Findings From a 3-Nation Study", *Journal of Gerontology: Social Sciences*, Vol. 60 B, No. 3, S152-S159. <https://doi.org/10.1093/geronb/60.3.S152>
- Darvishie, Hadi, Momenie, Samaneh (2020), "Documentation of greenhouses in Tehran", Tehran Municipality, Social and Cultural Vice-Chancellor, General Department of Social and Cultural Studies. [In Persian]
- Darvishi Fard, Ali Asghar, Faeyziepour, Khadijeh (2017), "Understanding the lived experience of homeless women", *Social Work Research Journal*, 14th issue. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/rjsw.2017.10267>
- Farjad, Mohammad Hossein (2009), "Social Pathology", Nashre Ealm Publications, 1st edition. [In Persian]
- Fathei, Mansour (2008), "Family factors affecting girls running away from home", *Social welfare research quarterly*, 7th year, 27th issue. [In Persian] <https://sid.ir/paper/56713/fa>
- Green, Arthur & Ettya, Aviv & Mcphee, Siobhan & Ricker, Britta & Temenos, Cristina (2014), "British Columbia in a Global Context, Geography Open Textbook Collective", Bccampus, Victoria, B.C.
- Iran Statistics Center (2022), "Iran's Social and Cultural Status Report", Publications of Iran Statistics Center. [In Persian]
- McBride, Rebecca G (2012), "Survival on the Streets: Experiences of the homeless Population and Constructive Suggestions for Assistance", *Journal of Multicultural Counseling and Development*, Volume 40th. <https://doi.org/10.1111/j.2161-1912.2012.00005.x>
- Miri, Maryam (2012), "Demographic attitude towards the homeless in Tehran (with an emphasis on the homeless in Khavaran greenhouse)", Master's thesis, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Faculty of Psychology and Social Sciences, Department of Sociology. [In Persian]
- Mohammadie, Bakhtiar (2008), "Investigating the impact of socio-economic factors affecting the homeless in Tehran", Master's thesis, Allameh Tabataba'i University (ATU), Faculty of Social Sciences. [In Persian]
- Mohseni, Reza Ali (2021), "Urban Pathology; In knowing the city and its pathological dimensions from theory to application", Mizan Publications, 1st edition. [In Persian]
- Mousavi, Seyedeh Sakineh, Moazzami, Shahla (2021), "Investigating the effectiveness of homeless women's lifestyle on their victimization", *Criminal Law and Criminology Research Journal*, 9th volume, 17th issue. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/jclc.2021.133149>
- Naghdinejhad, Mojtaba (2011), "Prevention of child victimization in Iran's criminal policy and international documents", Javadane Publications, 2th edition. [In Persian]
- Najafi Abrandabadi, Ali Hossein (2004-2005), "Criminal Sociology Lectures", Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Master's Course in Criminal Law and Criminology. [In Persian]

- Najafi Abrandabadi, Ali Hossein, Hashem Beiki, Hamid (2013), "Encyclopedia of Criminology", Ganje Danesh Publications, 2th edition. [In Persian]
- Rafiei, Hassan, Madani Qahfarkhie, Saeed, Vamghi, Maroue (2007), "Social problems in Iran's priority", Iranian Journal of Sociology, , 9th Volume, 1 & 2th issue. [In Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.17351901.1387.9.1.8.3>
- Rayejian Asali, Mehrdad (2022), "Generalities of Criminology (Content and Evolution; From Yesterday to Today)", Negah Ma'aser Publications, first edition. [In Persian]
- Robbington, Earl, Weinberg, Martin (2007), "Seven Theoretical Approaches in Investigating Social Issues", translation: Rahmatollah Seddigh Sarvestanie, Tehran University Press, third edition. [In Persian]
- Sadeghi, Sabreh (2016), "Lived experience of pregnant homeless women (with emphasis on challenges and needs)", Master's Thesis, Allameh Tabataba'i University (ATU), Faculty of Social Sciences. [In Persian]
- Sadeghi, Hossein, Shaghaghi Shahri, Vahid (2005), "Analysis of Economic Factors Affecting Crime in Iran", Journal of Economic Research, 68nd issue. [In Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.00398969.1384.40.1.3.9>
- Sadeghi Fasaee, Soheila, Mirhosseini, Zahra (2011), "Investigation of factors influencing the victimization of women in Tehran", Women in Development and Politics Quarterly (Women's Research), Center for Women and Family Studies, University of Tehran, 9th volume, 1st issue. [In Persian]
<https://sid.ir/paper/55559/fa>
- Seddigh Sarvestanie, Rahmatollah (2011), "Social Pathology (Sociology of Social Deviations)", Samt Publications, 7th edition. [In Persian]
- Seddigh Sarvestanie, Rahmatollah, Nasre Esfahanie, Arash (2010), "Addiction, social rejection and sleeping rough in Tehran city; Qualitative Research", Iranian Journal of Social Issues, 1st year, 4th issue. [In Persian] <https://sid.ir/paper/477037/fa>
- S, Johnsen & Watts (2014), "Homelessness and poverty: reviewing the links", Heriot-Watt University. https://researchportal.hw.ac.uk/files/7467281/Homelessness_Poverty_FullReport.pdf
- Speak, Suzanne (2012), "Alternative understandings of homelessness in developing countries, University of Newcastle upon Tyne", Global Urban Research Unit, School of Architecture, Planning and Landscape. <https://www.ncl.ac.uk/mediav8/apl/files/guru-ewp/EWP49.pdf>
- Speak, Suzanne (2019), "The State of Homelessness in Developing Countries", Presented to the Expert Group Meeting on Affordable housing and social protection systems for all to address homelessness, United Nations Office at Nairobi. https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2019/05/SPEAK_Suzanne_Paper.pdf
- Speak, Suzanne & Tipple, Graham (2009), "The hidden Millions: Homeless in Developing Countries", Routledge, ISBN 13:978-0-415-42672-5, New York.
- Tipple, Graham & Speak, Suzanne (2005), "Definitions of homelessness in developing countries", Habitat International 29, 337-352. <http://dx.doi.org/10.1016/j.habitatint.2003.11.002>
- White, Rob, Haines, Fiona (2016), "Collection of Deviance and Social Control Studies; Crime and criminology", translated by: Ali Salimi, Research Institute of Hawzah and University, 8th edition. [In Persian]
- Williams, Frank P., McShane, Mary Lynn D. (2012), "Theories of Criminology", translated by: Hamidreza Malek Mohammadi, Mizan Publications, 4th edition. [In Persian]
- Zare, Zahra (2018), "The relationship between individual factors and the frequency and duration of homelessness", Social Work Quarterly, 7th volume, 2nd issue. [In Persian]
<http://socialworkmag.ir/article-1-273-fa.html>

استناد به این مقاله:

بیات، محسن و غلامی، حسین. (۱۴۰۳). « تحلیل بزه‌دیده‌شناسی بزه‌دیدگی بی‌خانمانان ». پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۱۵، پیاپی ۲۹، صص. ۳۳-۴۷
DOI: 10.22124/jol.2024.26271.2439

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

